

АГРОСВІТ

№13 липень 2024

Науково-практичний журнал

ISSN 2306-6792

9 772306 679204

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Васильєва Наталя Костянтинівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Вініченко Ігор Іванович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР: Кучеренко Г. Б.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Андрющенко Катерина Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та підприємництва, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Безус Роман Миколайович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Василенко Леся Олексіївна, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологій захисту навколишнього середовища та охорона праці, Київський національний університет будівництва і архітектури, академік академії будівництва України

Гончаренко Оксана Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Гробоук Оксана Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Добровальська Олена Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Кадирус Ірина Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Каткова Наталя Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і економічного аналізу, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Качуда Світлана Валентинівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Козловський Сергій Володимирович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Крючко Леся Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Кураташвілі Альфред Анзорович (Тбілісі, Грузія), доктор економічних, філософських і юридичних наук, професор в галузі суспільних наук, професор Грузинського технічного університету в області Публічного права (Факультет Права і Міжнародних відносин), науковий керівник Інституту Бізнесу і Права факультетів Права і Міжнародних відносин і Бізнестехнологій ГТУ, завідувач відділом економічної теорії Інституту економіки імені П. Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі

Курбацька Лариса Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Лозинський Дмитро Леонідович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, Державний університет «Житомирська політехніка»

Павлова Галина Євгенівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Пантелєєва Наталя Миколаївна, доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»

Самойленко Алла Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Сєгада Сергій Андрійович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри маркетингу та бізнес-аналітики, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Трусова Наталя Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Таврійського державного агротехнологічного університету, Таврійський державний агротехнологічний університет

Федоренко Станіслав Валентинович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технологій захисту навколишнього середовища та охорона праці, Київський національний університет будівництва і архітектури, академік академії будівництва України

Фролова Тетяна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Череп Олександр Григорович, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, Запорізький національний університет

Чирва Ольга Григорівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Шабатура Тетяна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства, Одеський державний аграрний університет

Журнал засновано у січні 2001 року. Виходить 2 рази на місяць.

№ 13 липень 2024 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»).

Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019 р.

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

- Index Copernicus (IC);
- SIS;
- Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 23728-13568ПР від 27.12.2018 року
ISSN 2306-6792

Передплатний індекс: 21847

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Телефон: (044) 458-10-73

(050) 382-06-63

E-mail: economy_2008@ukr.net

www.nayka.com.ua

www.agrosvit.info

Засновники:

Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
ТОВ "ДКС Центр"

Видавець:

ТОВ "ДКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Рекомендовано до друку Вченою Радою 04.07.24 р.

Підписано до друку 04.07.24 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 13.9

Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний.

Замовлення №0407/1.

Віддруковано у ТОВ «ДКС Центр»

м. Київ, пров. Куренівський, 17

Тел. (044) 537-14-34

© АгроСвіт, 2024

У НОМЕРІ:

Лепейко Т. І., Зось-Кіор М. В., Федірець О. В.

Диджитал-трансформація бізнес-процесів адаптивних підприємств в контексті сталого розвитку та управління змінами 4

Маслиган О. О., Шевченко М. М., Ліба Н. С.

Фінансові та виробничі засади підприємництва у сферах альтернативної енергетики та телекомунікацій 14

Гайда Ю. І., Фуцило Я. Д., Брлич В. Я., Шувар А. М., Гайда Т. Ю.

Біоенергетична та вуглецепоглиняльна продуктивність культурів тополі в умовах Західного Лісостепу 21

Кудлаєнко С. В., Чорна Л. О., Волківська А. М., Осовський О. А., Савчук Б. В.

Стратегія управління системою якості продукції аграрного підприємства як основа зростання його конкурентоздатності та забезпечення економічної безпеки 29

Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Лищенко О. Г.

Сучасні підходи до забезпечення надійності та безпеки інформації в корпоративних телекомунікаційних системах 40

Струнгар А. В.

Аналіз поведінки споживачів у онлайн-середовищі: як впливають візуальні та текстові елементи на рішення про покупку 48

Губарєв Р. В.

Методологія аналізування логістичного механізму діяльності підприємства 58

Наконечна К. В.

Стан та перспективи розвитку ринку овочів в Україні 64

Дугар Т. Є.

Облік і аудит податку на доходи фізичних осіб: обґрунтування пропозицій з удосконалення 70

Подольнчук О. А.

Облікове забезпечення системи управління витратами галузі тваринництва 76

Біляк Ю. В.

Роль формування капіталу у фінансовому забезпеченні функціонування сільськогосподарських підприємств в Україні 84

Масляєва О. О., Хацевська І. В., Федоров Я. К.

Організаційно-економічні тенденції розвитку зернопереробних підприємств в сучасних умовах 91

Матусевич О. О., Сербін О. О.

Сталий розвиток банківського сектору в Україні в умовах воєнного стану 98

Слободянюк С. А.

Сутність та значення інформаційних систем в обліку та звітності 107

Нові видання

Малік М. Й.

Рецензія на монографію "Аграрні відносини в Україні". Частина І; "Аграрний сектор України: сировинна пастка". Частина ІІ (автор: О. М. Могильний, д. е. н., професор, головний науковий співробітник, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки") 113

УДК 657.471:636

О. А. Подолянчук,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0234-8943>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.13.76

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

О. Podolianchuk,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department
of Accounting and Taxation, Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

ACCOUNTING SUPPORT OF THE COST MANAGEMENT SYSTEM OF THE ANIMAL

В роботі зазначено про особливості обліку витрат в сільському господарстві. Досліджено нормативно-правове визначення категорії "витрати" та представлено наукові підходи щодо їх сутності. Відзначено про різні трактування змісту досліджуваної категорії. Запропоновано власне визначення сутності витрат в сільському господарстві. Визначено важливість системи управління витратами в діяльності сільськогосподарських підприємств. Сформовано основне завдання системи управління витратами в сільськогосподарському підприємстві. Обґрунтовано об'єкти обліку витрат галузі тваринництва для цілей управління сільськогосподарського підприємства. Розкрито наступні об'єкти: місця виникнення витрат, види та групи тварин, центри відповідальності. Досліджено наукові підходи до класифікації витрат. Сформовано підходи до узагальненої класифікації витрат за функціями управління галузі тваринництва. Розкрито характеристику рахунку обліку витрат на виробництво продукції тваринництва як основного джерела накопичення інформації про виробничий процес галузі. Зазначено про необхідність деталізації інформації у розрізі аналітичних рахунків за видами тварин, статевовіковими групами, видами виробництва продукції тваринництва тощо. Запропоновано основні складові облікової політики витрат галузі тваринництва.

The work describes the peculiarities of cost accounting in agriculture. The normative-legal definition of the category "expenditures" is studied and scientific approaches to their essence are presented. Different interpretations of the content of the studied category were noted. A proper definition of the essence of costs in agriculture is proposed — these are the costs of resources necessary to ensure the functioning of the enterprise and production of products, which are evaluated in kind, money and labor measures for the management needs of various groups of interested users. Three main characteristics of expenses are revealed. The importance of the cost management system in the activity of agricultural enterprises is determined. It is noted that the cost management system consists of interrelated elements between which there is a mutual relationship for the exchange of information on costs. The main task of the cost management system in the agricultural enterprise has been formed. The objects of cost accounting in the livestock industry for the purposes of managing an agricultural enterprise are substantiated. The following objects have been disclosed: places of origin of expenses, species and groups of animals, centers of responsibility. Scientific approaches to the classification of expenses were studied and the main three directions were distinguished: for stock assessment and determination of the cost of production; to carry out the process of control and regulation; for making management decisions. Approaches to the generalized classification of costs by the management functions of the livestock industry have been formed. The characteristics of the cost accounting account for the production of animal husbandry products as the main source of

accumulation of information about the production process of the industry are disclosed. The need to detail information in terms of analytical accounts by species of animals, sex-age groups, types of production of animal husbandry products, etc. was noted. The main components of the cost accounting policy of the livestock industry are proposed.

Ключові слова: облік, витрати, управління витратами, тваринництво, об'єкти обліку витрат галузі тваринництва.

Key words: accounting, costs, cost management, animal husbandry, cost accounting objects of the animal husbandry industry.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРИКЛАДНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання пов'язана з витратами, які завжди є об'єктом системи управління. Кожне підприємство прагне до зменшення витрат задля підвищення рівня прибутковості і отримання позитивного результату діяльності.

Витрати на виробництво продукції є основною складовою формування її собівартості. В сільськогосподарських підприємствах виробничий процес є багатогалузевим і вимагає належної системи обліку понесених витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Витрати завжди є предметом дослідження багатьох науковців. Учені у своїх працях розкривають питання як обліку витрат, так і управління ними. Коба О.В. та Миронова Ю.Ю. розкривають класифікаційні ознаки витрат за організаційно-управлінським, обліково-аналітичним та фінансово-економічним критеріями. На думку авторів, запропонована класифікація витрат дасть змогу підвищити ефективність управління ними; посилити контроль їх споживання; виявити резерви підвищення результативності діяльності; вдосконалити організацію та методику обліку [1]. Колектив авторів Маркіна І.А., Вороніна В.А. та Рудич А.І. здійснили дослідження теоретичних основ управління витратами як фактора підвищення ефективності діяльності підприємства [2]. Мулик Т.О. досліджує сутність витрат як базової складової системи обліку та аналізу виробництва продукції тваринництва. Автором відзначено про відсутність у вітчизняних сільськогосподарсь-

ких підприємствах практично цілісної системи управління витратами, що негативно позначається на прибутковості їх діяльності [5]. Скорнякова Ю.Б. та Лукіна Д.В. вивчають питання обліку витрат на виробництво і акцентують увагу на проблемі повноти та своєчасності їх відображення в системі обліку [11]. У дослідженнях автора [10] відзначено про важливість обліку в системі управління витратами, його роль полягає в забезпеченні управлінців різних ланок достовірною та суттєвою інформацією про витрати з метою прийняття об'єктивних і раціональних рішень щодо складу витрат та можливості економії ресурсів.

Враховуючи науковий доробок вчених, варто відзначити, що сучасні виклики в діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлюють необхідність подальшого дослідження системи обліку витрат для цілей управління, зокрема галузі тваринництва.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою наукової публікації є розкриття сутності категорій "витрати" та "управління витратами" з метою обґрунтування класифікації витрат галузі тваринництва та їх узагальнення в системі обліку для потреб управління.

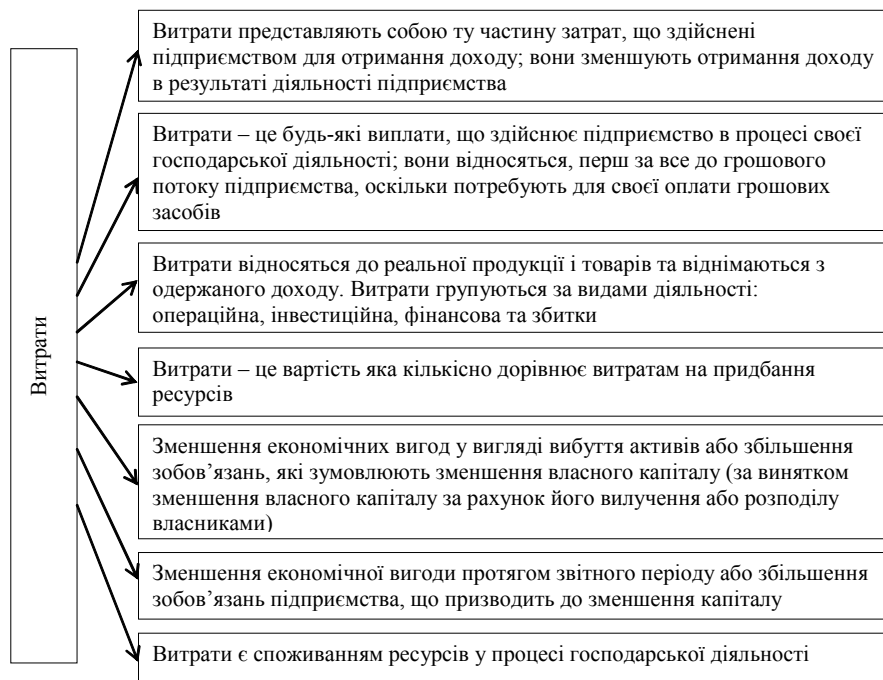
ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Враховуючи ситуацію сьогодення та ризики діяльності суб'єктів господарювання, можна відзначити, що головна мета діяльності підприємств полягає у збереженні та підвищенні обсягів виробництва продукції. Тому важливе значення має визначення структури і спеціалізації виробництва та планування обсягів витрат. Для цього необхідна об'єктивна інформація, яку система управління отримує із

Таблиця 1. Нормативно-правове визначення категорії "витрати" в системі обліку сільськогосподарських підприємств

Нормативно-законодавчий документ	Трактування
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»	Витрати, пов’язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами операційної діяльності. Облік витрат ведеться за окремими об’єктами обліку витрат (окремі види біологічних активів та/або їх група) відповідно до Національного положення (стандарту) 16 «Витрати».
Податковий кодекс України	Витрати – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній, нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником).
Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт і послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ міністерства аграрної політики №132 від 18.05.2002 р. (Методичні рекомендації №132)	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: Наказ Міністерства фінансів України №1315 від 29.12.2006 р.	Витрати, пов’язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами операційної діяльності. Облік витрат ведеться за окремими об’єктами обліку витрат, які мають відповідати об’єктам обліку біологічних активів (окремі види біологічних активів та/або їх група), на рахунку обліку виробництва відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Джерело: сформовано за [3–4; 6–9].

Рис. 1. Наукові підходи щодо трактування змісту категорії "витрати"

Джерело: сформовано за [10].

даних бухгалтерського обліку.

Саме облік слугує для накопичення та узагальнення інформації з метою прийняття рішень, а також дає можливість контролювати витрати та приймати рішення щодо їхньої доцільності та економії [10].

Облік витрат в сільському господарстві має певні особливості, які пов'язані з біологічними перетвореннями в галузі рослинництва і тваринництва. Відповідно технологія вирощування біологічних активів і виробництва сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів впливають на методику обліку витрат.

З метою розкриття сутності витрат в діяльності сіль-

Рис. 2. Система управління витратами сільськогосподарського підприємства

Джерело: обґрунтовано автором на основі власних досліджень [10].

сільськогосподарських підприємств розкриємо їх визначення в нормативно-законодавчих документах (табл. 1).

За даними таблиці 1 можна відзначити, що в нормативних документах сутність витрат розкривається по-різному. Це в свою чергу призводить до широкої палітри думок вчених з приводу досліджуваної категорії (рис. 1).

За оцінкою нормативно-законодавчих документів та наукових думок можна відзначити, що витрати в сільському господарстві — це витрати ресурсів, необхідних для забезпечення функціонування підприємства та виробництва продукції, оцінка яких відбувається у натуральних, грошових та трудових вимірниках для потреб управління різних груп зацікавлених користувачів. Отже, витрати це багатозначна категорія, яка: по перше — характеризує обсяги і вартість використаних ресурсів в процесі функціонування підприємства; по друге —

впливає на результат господарської діяльності і показники ефективності його роботи; по третє — визначає собівартість виробленої продукції.

Діяльність сільськогосподарських підприємств пов'язана не лише з виробництвом сільськогосподарської продукції. Витрати можуть виникати і в сфері допоміжного, підсобного та обслуговуючого виробництва, в процесі переробки, а також обміну, безоплатної передачі активів тощо. Тому, важливим питанням в діяльності підприємств є система управління витратами.

На наше переконання (рис. 2), управління витратами можна характеризувати як систему взаємопов'язаних елементів (суб'єкт, об'єкт, завдання, інструменти, методи), якій притаманні відповідні функціональні аспекти (організація, планування, облік, контроль, аналіз, регулювання). А система управління витратами складається із взаємопов'язаних елементів між

якими існує взаємозв'язок по обміну інформації щодо витрат [10]. Тому, основне завдання системи управління витратами в сільськогосподарському підприємстві є оптимізація використання та досягнення економії ресурсів.

Так, система управління витратами спрямована на вирішення таких завдань:

— здійснення контролю за ходом господарської діяльності підприємства;

— виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;

— збір, аналіз інформації про витрати;

— нормування, планування витрат у розрізі елементів, виробничих підрозділів і видів продукції;

— пошук резервів економії ресурсів і оптимізації витрат тощо [2, с. 145].

Таким чином, система управління витратами в галузі тваринництва передбачає належним чином організований облік усіх витрат, пов'язаних з відповідною галуззю, за визначеними об'єктами обліку.

Враховуючи норми чинного законодавства, обґрунтуємо об'єкти обліку витрат галузі тваринництва для цілей управління сільськогосподарського підприємства:

1. Місця виникнення витрат — тваринницькі підрозділи, ферми за видами галузі (велика рогата худоба молочного напрямку, велика рогата худоба м'ясного напрямку, свинарство, вівчарство, птахівництво, конярство, кролівництво і звідництво, рибицтво, бджільництво, шовківництво).

2. Види та групи тварин (за статевовіковими групами) — велика рогата худоба молочного напрямку: основне стадо, тварини на вирощуванні та відгодівлі; велика рогата худоба м'ясного напрямку: основне стадо, тварини на вирощуванні та відгодівлі; свинарство: основне стадо, свині на вирощуванні, свині на відгодівлі; вівчарство — основне стадо овець, віці на вирощуванні і відгодівлі; птахівництво — доросле стадо, молодняк на вирощуванні; конярство — основне стадо, молодняк на вирощуванні; кролівництво і звідництво: основне стадо, молодняк різного віку; рибицтво — види риби; бджільництво — розплідне, медове, запилювальне-медове, запилювальне; шовківництво.

3. Центри відповідальності — за стадіями процесів діяльності (виробництво, постання, збут, обслуговування, управління).

Враховуючи об'єкти обліку витрат в сільськогосподарських підприємствах, варто зауважити про необхідність їх деталізації з метою належного виконання функцій системою управління.

Це в свою чергу забезпечить додаткові точки контролю витрат і впливатиме на точний розподіл непрямих витрат та витрат за об'єктами калькулювання. Тому, важливим в системі управління витратами є підхід до їх класифікації.

В науковій літературі викладено багато підходів до класифікації витрат. Найпоширенішою в економічній літературі є класифікація витрат за трьома напрямками:

1. Для оцінки запасів, визначення собівартості продукції і прибутку (спожиті та неспожиті, витрати на продукцію та витрати періоду, основні та накладні, прямі та непрямі, одноелементні та комплексні, продуктивні та непродуктивні, ін.).

2. Для здійснення процесу контролювання і регулювання (регульовані та нерегульовані, нормовані та ненормовані, заплановані та незаплановані, ін.)

3. Для прийняття управлінських рішень і планування (постійні та змінні, релевантні та нерелевантні (безповоротні), середні та граничні, ін.) [1, с. 100].

В основу класифікації витрат покладено норми НП(С)БО 16 "Витрати". У стандарті зазначено, як визнаються витрати, з чого вони складаються, з чого формується собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість. Проте, для встановлення класифікації витрат в галузі тваринництва необхідним є використання норм стандарту 30 "Біологічні активи" та Методичних рекомендації № 132. Дослідження даних нормативних документів дає змогу відзначити про необхідність класифікації витрат за функціями системи управління. Відповідно, система обліку витрат галузі тваринництва повинна бути побудована з врахуванням цільової спрямованості завдань системи управління.

Обґрунтуємо підхід до узагальненої класифікації витрат за функціями управління галузі тваринництва.

Організація управління витратами передбачає класифікацію витрат за об'єктами їх обліку:

— місцями їх виникнення (ферми, підрозділи, відділки тощо);

— центрами відповідальності (виробництво, постання, збут, обслуговування, управління);

— видами та групами тварин.

Планування витрат в галузі тваринництва пов'язано із формуванням витрат на виробництво і визначенням собівартості продукції.

Витрати на виробництво — це витрати ресурсів, які можна в повному обсязі віднести на виробництво конкретного виду продукції.

Собівартість — показує витрати на виробництво та реалізацію певного виду продукції в грошовій формі.

У сільськогосподарських підприємствах розрізняють:

— планову (нормативну) собівартість — визначається на підставі затверджених норм витрачання ресурсів;

— фактичну собівартість — визначається як виробнича собівартість;

— собівартість реалізації продукції — складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються [3]:

— прямі матеріальні витрати;

— прямі витрати на оплату праці;

— інші прямі витрати;

— змінні загальновиробничі та постійні розподілені.

До постійних загальновиробничих витрат у галузі тваринництва відносять: оплату праці керівного складу управлінської ланки тваринницьких ферм, відрахування на соціальні заходи (при умові, що розмір оплати не залежить від обсягів виробництва); амортизацію об'єктів основних засобів, які використовуються в галузі тваринництва; страхові платежі; орендні платежі; витрати на охорону праці, техніку безпеки тощо. До змінних витрат належать: витрати на оплату праці керівного складу управлінської ланки тваринницьких ферм, відрахування на соціальні заходи (при умові, що розмір оплати залежить від обсягів виробництва); витрати на поточний ремонт машин та обладнання галузі; витрати на водопостачання, електроенергію; транспортні витрати тощо.

Тому, класифікація витрат для цілей планування наступна:

— за способом віднесення витрат на собівартість продукції: прямі та непрямі витрати;

— залежно від участі в процесі виробництва: основні та накладні витрати;

— за статтями витрат: постійні та змінні.

Облік витрат забезпечує реєстрацію фактів витрачання ресурсів у процесі господарської діяльності та їх групування для подальшого контролю, аналізу та прийняття рішень.

Тому класифікація витрат в системі обліку здійснюється в розрізі:

— об'єктів обліку: видів худоби, птиці, інших тварин, видів виробництв;

— об'єктів калькулювання собівартості:

— у скотарстві — молоко, приплід, приріст живої маси, отримані від кожної групи тварин і виду тварин, а також жива маса, вовна;

— у птахівництві — 1000 шт. яєць, приріст живої маси, жива маса за відповідними віковими групами кожного виду птиці;

— у рибництві — мальки, цьоголітки, риба однорічного віку і товарна риба;

— бджільництво — неплідна матка, матка плідна, пакети із бджолами (рої), бджолині соти, мед, іск, прополіс, рій, бджолиний яд, пилок, маточне молоко, сто рамка, запилення культур;

— кролівництво і звідництво — діловий молодняк, приріст живої маси та приріст;

— конярство — приплід, молоко, робота коней, приріст;

— економічних елементів витрат: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші витрати.

Функція контролю в галузі тваринництва забезпечує визначення дотримання норм витрачання ресурсів в процесі виробничо-господарської діяльності та встановлення відхилень фактичних показників від планових.

Існують три види контролю використання сировини і матеріалів на виготовлення продукції:

— попередній контроль (лімітування відпуску матеріалів зі складу в цехи на основі норм витрати);

— облік використання виданого у виробництво сировини і матеріалів (партії сировини і матеріалів);

— інвентарний [11].

В основі всіх видів контролю знаходиться порівняння фактичних витрат матеріалів із витратами їх за нормами на той самий фактичний обсяг продукції, тобто виявлення відхилень від норм [11].

Тому витрати пропонується класифікувати для цілей контролю як:

— контрольовані — витрати, які суб'єкти управління можуть контролювати і впливати на них за певних обставин;

— неконтрольовані — витрати, на які не можна впливати і вони пов'язані з виникненням форс-мажорних обставин.

Функція аналізу забезпечує можливість визначити вплив факторів на формування витрат і взаємозв'язок між ними.

Основна мета аналізу — це пошук можливостей нарощування виробництва продукції тваринництва, поліпшення її асортименту і якості [5, с. 57].

Тому пропонуємо для цілей аналізу витрати класифікувати на:

— виробничі — витрати, які пов'язані з виробництвом продукції та включаються до виробничої собівартості;

— невиробничі — можна характеризувати як витрати періоду і до них відносяться ті, які пов'язані з діяльністю підприємства загалом.

Регулювання спрямоване на прийняття рішення щодо усунення виявлених відхилень по витратах ресурсів, які встановлені за результатами контролю та аналізу.

Для цілей регулювання витрати доречно класифікувати на:

— релевантні — очікувані в майбутньому витрати, які будуть відрізнитися залежно від альтернативи, вибраної в певних ситуаціях через різницю, що виникає внаслідок прийнятого рішення (оптимізація витрачання ресурсів, економія, зміна технологічних процесів виробництва тощо);

— нерелевантні — витрати, сума яких не залежить від прийнятого управлінського рішення і будуть однакові для всіх альтернатив (пов'язані із зовнішніми факторами впливу на діяльність галузі тваринництва).

Запропонована нами узагальнена класифікація витрат в галузі тваринництва забезпечить можливість оцінювання ефективності витрат на виробництво конкретного виду продукції і за місцями їх виникнення та центрами відповідальності. Управлінці різних рівнів матимуть можливість отримувати повну та об'єктивну інформацію про взаємозв'язок витрат за кожним елементом від початку їх організації і до регулювання з метою прийняття відповідних управлінських рішень.

Основним джерелом інформації для системи управління, як вже було відзначено, є дані системи обліку. Для обліку витрат виробництва тваринницької галузі передбачено рахунок 23 "Виробництво" субрахунок 232 "Тваринництво". За дебетом рахунку 232 з кредиту відповідних рахунків відображають витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, які увійшли до собівартості продукції (зокрема, корми, нафтопродукти, електроенергія, паливо, запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту, оплата послуг і робіт, що виконуються сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати, амортизація основних засобів, інші витрати). За кредитом рахунку 232 у кореспонденції з рахунками 27 та 21 здійснюється оприбуткування основної, супутньої та побічної продукції, оцінка якої може відбуватися за ви-

робничою собівартістю або за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. В системі обліку деталізують інформацію у розрізі аналітичних рахунків за видами тварин, статевовіковими групами, видами виробництва продукції тваринництва тощо.

З метою виконання функцій системи управління витратами в галузі тваринництва необхідно обліковою політикою підприємства структурувати і закріпити наступні аспекти:

— розмежування витрат за кожною класифікаційною групою;

— умови та критерії визнання витрат;

— визначення об'єктів обліку та об'єктів калькулювання;

— порядок документування;

— номенклатура статей витрат;

— норми витрачання ресурсів;

— робочий план рахунків з виокремленням аналітичних рахунків обліку витрат.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

За результатами дослідження підтверджено, що витрати є важливою та складною категорією, яка потребує ефективної системи управління. Дослідження нормативно-правової бази та економічної літератури дало можливість висловити власне бачення сутності витрат, обґрунтувати систему управління витратами сільськогосподарського підприємства та представити узагальнену класифікацію витрат за функціями управління галузі тваринництва. Сукупність запропонованих класифікаційних ознак у галузі тваринництва дозволить на практиці суб'єктам сільськогосподарської діяльності організувати належний облік витрат для забезпечення системи управління своєчасною, достовірною та об'єктивною інформацією.

Перспективними напрямками досліджень може стати розширення класифікаційних ознак витрат галузі тваринництва за окремими напрямками (молочне скотарство, м'ясне скотарство, свинарство, конярство, бджільництво тощо) з метою їх облікового узагальнення для цілей управління сільськогосподарського підприємства.

Література:

1. Коба О.В., Миронова Ю.Ю. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 4. С. 99—103.

2. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудич А.І. Теоретичні основи управління витратами. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. 2020. № 4 (115). С. 140—147.

3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт і послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ міністерства аграрної політики № 132 від 18.05.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: Наказ Міністерства фінансів України № 1315 від 29.12.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

5. Мулик Т.О. Витрати як базова складова системи обліку та аналізу виробництва продукції тваринництва. Modern Economics. 2020. № 22. С. 50—58.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи": Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18.11.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

10. Подолянчук О.А. Облік в системі управління витратами. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/47.pdf (дата звернення: 10.06.2024).

11. Скорнякова ЮБ., Лукіна Д.В. Окремі питання вдосконалення обліку витрат виробництва та формування собівартості продукції. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1814/1750> (дата звернення: 10.06.2024).

References:

1. Koba, O.V. and Myronova, Yu.Yu. (2016), "Enterprise costs and their classification for the

needs of management and economic analysis", Prychornomors'ki ekonomichni studii, vol. 4, pp. 99—103.

2. Markina, I.A., Voronina, V.L. and Rudych, A.I. (2020), "Theoretical foundations of cost management", Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo, vol. 4 (115), pp. 140—147.

3. Ministry of Agrarian Policy (2002), Order "Methodical recommendations for planning, accounting and costing of products (works and services) of agricultural enterprises", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (Accessed 10.06.2024).

4. Ministry of Finance of Ukraine (2006), Order "Methodological recommendations on the accounting of biological assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06#Text> (Accessed 10.06.2024).

5. Mulyk, T.O. (2020), "Costs as a basic component of the system of accounting and analysis of the production of animal husbandry products", Modern Economics, vol. 22, pp. 50—58.

6. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (Accessed 10.06.2024).

7. Ministry of Finance of Ukraine (1999), Order "National provision (standard) of accounting 16 "Expenses", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (Accessed 10.06.2024).

8. Ministry of Finance of Ukraine (2005), Order "National regulation (standard) of accounting 30 "Biological assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (Accessed 10.06.2024).

9. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 10.06.2024).

10. Podolianchuk, O. A. (2018), "Accounting in the system of expenses management", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 7, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/47.pdf (Accessed 10.06.2024).

11. Skorniakova, YuB. and Lukina, D.V. (2022), "Some issues of improving cost accounting and formation of production cost", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 44, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1814/1750> (Accessed 10.06.2024).

Стаття надійшла до редакції 26.06.2024 р.